

سرشناسه:	دانشیار، علیرضا، ۱۳۵۷ -
عنوان و نام پدیدآور:	روابط بین‌الملل دولت اسلامی از منظر امام خمینی ﷺ و مقام معظم رهبری / علیرضا دانشیار.
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری:	۵۰۴ ص:؛ ۵/۱۴×۵/۲۱ س.م.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۴۲۹-۰۳۵-۷
وضعیت فهرست نویسی:	فیبیا
یادداشت:	کتابنامه: ص. ۴۹۵ - ۵۰۳ همچنین به صورت زیرنویس: نمایه.
موضوع:	خمینی، روح‌الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۲۷۹ - ۱۳۶۸. -- دیدگاه درباره روابط بین‌المللی
موضوع:	Khomeyni, Ruhollah, Leader and Founder of IRI -- Views on international relations
موضوع:	خامنه‌ای، علی، رهبر جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۱۸ - -- نظریه درباره روابط بین‌المللی.
موضوع:	International relations -- Views on international relations
موضوع:	روابط بین‌المللی، International relations، کشورهای اسلامی -- روابط خارجی
موضوع:	Islamic countries -- Foreign relations
شاسه افزوده:	جامعه المصطفی ﷺ العالمية. مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
رده بندی کنگره:	DSR ۱۵۷۴/۵/ ۹۸۶ر ۱۳۹۵
رده بندی دیویی:	۹۵۵/۰۸۴۲
شماره کتابشناسی ملی:	۴۲۲۸۶۷۰

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

روابط بین‌الملل دولت اسلامی از منظر امام خمینی ﷺ و مقام معظم رهبری (مدظله)

مؤلف: علیرضا دانشیار

چاپ اول: ۱۳۹۵ش / ۱۴۳۷ق

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

● چاپ: نارنجستان ● قیمت: ۲۳۵۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۳۰۰ نسخه

مراکز پخش

قم، چهارراه شهدا، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نیش کوچه ۱۸، تلفکس: ۳۷۱۳۹۳۰۵/۹ - ۰۲۵

قم، بلوار محمدامین، سه راه سالاریه. تلفن: ۳۲۱۳۳۱۰۶ - ۰۲۵. فکس: ۳۲۱۳۳۱۴۶ - ۰۲۵

قم، مجتمع ناشران، طبقه سوم واحد ۳۰۸. تلفن: ۳۷۸۴۲۴۰۲ - ۰۲۵

pub.miu.ac.ir miup@pub.miu.ac.ir

باسپاس از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

- مدیر انتشارات: مرتضی محمدعلی نژاد شانی
- مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری
- ناظر فنی: محمدباقر شکری
- ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
- ناظر چاپ: نعمت‌الله یزدانی

روابط بین الملل دولت اسلامی
از منظر امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری (مدظله)

علیرضا دانشیار

مرکز بین المللی
ترجمه و نشر
المصطفی صلی الله علیه و آله

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی فرا روی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که همه به نوعی برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پای‌بندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این‌رو مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و عمق و اصالت اندیشه‌های ناب، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرفات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت تمامی بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) می‌باشد.

«جامعه المصطفی علیه السلام العالمیة» برای تحقق این رسالت خطیر و در مسیر نشر معارف ناب محمدی صلی الله علیه و آله و سلم «مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی علیه السلام» را تأسیس کرده است.

در پایان لازم می‌دانیم تلاش همه عزیزانی را که در نشر این کتاب سهمی داشته‌اند، سپاس گزارده، ارباب فضل و معرفت را به یاری بخوانیم تا ما را از دیدگاه‌های سازنده خویش بهره‌مند سازند.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی علیه السلام

فهرست

پیشگفتار.....	۱۳
فصل اول: مفاهیم و نظریه‌های روابط بین‌الملل.....	۲۱
مفاهیم.....	۲۲
الف) روابط بین‌الملل.....	۲۲
ب) دولت اسلامی.....	۲۳
نظریه‌های روابط بین‌الملل.....	۲۳
پارادایم واقع‌گرایی در عرصه بین‌الملل.....	۲۳
۱. انواع واقع‌گرایی.....	۲۶
الف) واقع‌گرایی کلاسیک.....	۲۶
ب) نو واقع‌گرایی.....	۲۷
ج) واقع‌گرایی معاصر (واقع‌گرایی نوکلاسیک).....	۲۷
۲. هستی‌شناسی.....	۲۸
پارادایم لیبرالیستی در عرصه روابط بین‌الملل.....	۳۰
۱. انواع لیبرالیسم در عرصه بین‌الملل.....	۳۱
۲. مبانی لیبرالیسم.....	۳۱
۳. هستی‌شناسی.....	۳۲
پارادایم مارکسیستی در روابط بین‌الملل.....	۳۵

۳۸.....	پارادایم‌های واکنش‌گرا.....
۳۹.....	۱. نظریه هنجاری.....
۴۰.....	۲. نظریه انتقادی.....
۴۳.....	۳. پست‌مدرنیسم (پساساختارگرایی).....
۴۷.....	۴. سازه‌انگاری (نزدیک‌کردن دیدگاه‌ها).....
۴۹.....	دین و روابط بین الملل.....
۵۲.....	بی‌توجهی به دین در نظریه‌های غربی روابط بین الملل.....
۵۷.....	دلایل غفلت از نقش دین در تئوری‌های روابط بین الملل.....
۵۹.....	ریشه‌ها و دلایل بی‌اعتنایی به دین در عرصه روابط بین الملل.....
۶۱.....	احیای دین و بازگشت آن به عرصه بین الملل.....
۶۲.....	اسلام و روابط بین الملل (بازگشت دین به عرصه جهانی).....
۶۵.....	۱. هستی‌شناسی اسلامی تأثیرگذار در روابط بین الملل.....
۶۷.....	۲. انسان‌شناسی اسلامی تأثیرگذار در روابط بین الملل.....
۶۹.....	۳. سیاست از منظر اسلام.....
۷۰.....	۴. روابط بین الملل از منظر اسلام.....
۷۵.....	جهان اسلام، دولت‌های اسلامی و روابط بین الملل.....
۷۷.....	انقلاب اسلامی و روابط بین الملل.....
	فصل دوم: مبانی، اصول و اهداف روابط بین الملل دولت اسلامی از دیدگاه امام خمینی <small>علیه السلام</small>
۸۳.....	و مقام معظم رهبری.....
۸۵.....	مبانی تأثیرگذار در روابط بین الملل دولت اسلامی.....
۸۵.....	۱. مبانی معرفت‌شناختی روابط بین الملل دولت اسلامی.....
۹۲.....	۲. مبانی هستی‌شناختی روابط بین الملل دولت اسلامی.....
۱۰۲.....	۳. معنویت‌محوری در روابط بین الملل.....
۱۰۷.....	۴. مبانی انسان‌شناختی روابط بین الملل.....
۱۲۱.....	اصول روابط بین الملل دولت اسلامی از دیدگاه امام خمینی <small>علیه السلام</small> و آیت‌الله خامنه‌ای.....
۱۲۱.....	فقه سیاسی تأثیرگذار در روابط بین الملل.....
۱۳۰.....	الف) اصل عدالت.....
۱۳۳.....	ب) اصل صلح.....

۱۳۷	ج) اصل وفای به عقود.....
۱۳۹	د) اصل مصلحت در روابط بین الملل.....
۱۴۸	ه) اصل تقدیم اهم بر مهم.....
۱۵۴	و) اصل نفی سیبیل.....
۱۵۷	ز) اصل مقابله به مثل.....
۱۵۹	ح) قاعده لاضرر (اصل مرتکب نشدن به ضرر).....
۱۶۲	ط) قاعده تقیه.....
۱۶۵	اصول اندیشه سیاسی - قرآنی تأثیرگذار در روابط بین الملل دولت اسلامی.....
۱۷۲	اصول قرآنی تأثیرگذار در روابط بین الملل دولت اسلامی از دیدگاه امام خمینی و آیت الله خامنه‌ای.....
۱۷۴	۱. اصول و مفاهیم تعاملی.....
۱۷۴	الف) مفهوم اخوت (اصل برادری).....
۱۸۳	ب) اصل وحدت.....
۱۸۶	ج) اصل هم‌گرایی امت‌محورانه.....
۱۸۹	د) اصل دعوت (هم‌گرایی جهانی).....
۱۹۴	۲. اصول و مفاهیم تقابلی.....
۱۹۸	الف) اصل نفی ظلم و ظلم‌پذیری.....
۲۰۲	ب) اصل مبارزه با جبهه باطل و شیطانی.....
۲۰۵	ج) اصل مقابله با طاغوت.....
۲۱۰	د) اصل مقابله با استکبار و مستکبر.....
۲۲۰	اهداف دولت اسلامی در روابط بین الملل از دیدگاه امام خمینی <small>علیه السلام</small> و مقام معظم رهبری.....
۲۲۴	۱. اهداف حیاتی یا کلیدی (اهداف کلان).....
۲۲۴	الف) حفظ نظام و انقلاب اسلامی.....
۲۲۴	ب) حفظ موجودیت.....
۲۲۶	ج) افزایش اقتدار و قدرت بازدارندگی.....
۲۲۶	د) نمایش قدرت و اقتدار.....
	ه) حفظ، پایداری و حراست از عقیده و اندیشه اسلامی (اصول و آموزه‌های اسلام ناب محمدی).....
۲۲۷	

- (و) امنیت ملی ۲۲۹
۲. اهداف تاکتیکی (کوتاه‌مدت) ۲۳۱
۳. اهداف استراتژیک دولت اسلامی در روابط بین‌الملل ۲۳۳
- الف) تعیین دیدمان (چشم‌انداز) ۲۳۵
- ب) ارزیابی فرصت‌ها و تهدیدهای روابط بین‌الملل دولت اسلامی در بلندمدت ۲۳۷
- ج) ارزیابی تهدیدها ۲۳۷
- د) ارزیابی فرصت‌ها ۲۴۳
- فصل سوم: ویژگی‌های ساختاری روابط بین‌الملل نظام اسلامی از دیدگاه امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری** ۲۴۹
- ویژگی‌های ساختار سیاسی روابط بین‌الملل دولت اسلامی ۲۵۱
- دولت‌ها یا نظام‌های سیاسی از دیدگاه امام خمینی علیه السلام و آیت‌الله خامنه‌ای ۲۵۱
- نظام تک‌قطبی و آسیب‌های آن ۲۷۸
- ملت‌ها به عنوان بازیگران مهم در عرصه بین‌المللی ۲۸۴
۱. ملت به معنای مدرن و رایج آن ۲۸۵
۲. ملت همراه با قید اسلام یا همان امت ۲۹۴
- بیداری امت اسلامی ۳۰۳
- ساختار اقتصادی دولت اسلامی در روابط بین‌الملل ۳۰۷
- نظام اقتصادی اسلام در روابط بین‌الملل دولت اسلامی ۳۱۲
- نقد و ارزیابی نظام‌های اقتصاد سرمایه‌داری و سوسیالیسم در دیدگاه امام خمینی علیه السلام و آیت‌الله خامنه‌ای ۳۱۹
۱. نقد و بررسی نظام اقتصاد کمونیستی و سوسیالیستی ۳۲۰
۲. نقد و بررسی نظام اقتصاد سرمایه‌داری ۳۲۲
- الف) وابستگی نامتقارن اقتصادی (وابستگی کشورهای عقب‌مانده) ۳۲۴
- ب) سلطه نظام سرمایه‌داری ۳۳۰
- ج) تولید منابع و مواد خام اولیه ۳۳۱
- د) تأمین و تولید نیروی انسانی برای اهداف غربی (نظام سلطه) ۳۳۵
- ساختار فرهنگی دولت اسلامی در روابط بین‌الملل ۳۴۰

انواع فرهنگ‌ها از دیدگاه امام خمینی <small>رحمته‌الله</small> و مقام معظم رهبری	۳۴۴
۱. ساختار اسلامی فرهنگ	۳۴۶
۲. ساختار فرهنگ استعماری (فرهنگ سلطه)	۳۵۲
۳. ساختار غربی فرهنگ	۳۵۸
مؤلفه‌ها و عناصر ساختار فرهنگی دولت اسلامی در روابط بین‌الملل	۳۶۷
۱. استقلال فرهنگی	۳۶۷
۲. هویت فرهنگی	۳۷۰
۳. جهانی‌سازی، مانع اساسی شکل‌گیری هویت اسلامی	۳۷۲
۴. راهکارهای سازنده هویت‌گرایی اسلامی بر روابط بین‌الملل دولت اسلامی	۳۷۹
۵. عناصر هویت	۳۸۳
فصل چهارم: ویژگی‌های کارکردی دولت اسلامی در روابط بین‌الملل	۳۸۹
کارویژه‌های دولت اسلامی در روابط بین‌الملل	۳۹۰
عدالت در روابط بین‌الملل دولت اسلامی (کارویژه عدالت)	۳۹۰
۱. معانی عدالت در اندیشه امام خمینی <small>رحمته‌الله</small> و مقام معظم رهبری	۳۹۰
۲. عدالت به‌عنوان صفت الهی و سنت عالم (عدالت در تکوین و تشریح)	۳۹۱
۳. عدالت به معنای حد وسط (اعتدال)	۳۹۲
۴. عدالت به معنای ویژگی اجتماعی	۳۹۳
۵. موضوع عدالت	۳۹۵
۶. عدالت در روابط بین‌الملل دولت اسلامی	۳۹۶
۷. دولت اسلامی و موانع تحقق عدالت در روابط بین‌الملل	۳۹۸
الف) موانع فردی - فرهنگی تأثیرگذار در روابط بین‌الملل دولت اسلامی	۳۹۹
یکم. عدم تحقق عدالت فردی و نفسانی	۳۹۹
دوم. جهل و ناآگاهی	۴۰۰
سوم. جداسازی مفهوم عدالت از معنویت	۴۰۱
چهارم. روحیه ظلم‌پذیری ملت‌ها در برابر ظالمان جهانی	۴۰۴
ب) دولت اسلامی و موانع سیاسی تحقق عدالت در روابط بین‌الملل	۴۰۵
یکم. توزیع نابرابر قدرت در جهان و نظام‌های سلطه	۴۰۵
دوم. جدایی اخلاق از سیاست و تأثیرگذاری آن بر عدالت در روابط بین‌الملل	۴۰۸

- ج) موانع اقتصادی دولت اسلامی در تحقق عدالت در روابط بین‌الملل ۴۱۲
- یکم. سلطه نظام سرمایه‌داری ۴۱۲
- دوم. ظلم ۴۱۳
- سوم. توزیع ناعادلانه ثروت ۴۱۴
- چهارم. ناامنی اقتصادی ۴۱۵
- پنجم. از بین رفتن موازین اخلاقی - الهی در اقتصاد و غلبه معیارهای مادی و سودگرایی ۴۱۷
- ششم. آزمندی قدرت‌های سلطه ۴۱۸
۸. راهکارهای دولت اسلامی در ایجاد عدالت در روابط بین‌الملل ۴۱۹
- الف) راهکارهای فردی - فرهنگی ۴۱۹
- یکم. بیداری و خودباوری افراد ۴۱۹
- دوم. تحول فردی و اجتماعی ۴۲۱
- سوم. تحول جهانی ۴۲۴
- ب) راهکارهای سیاسی (تحول سیاسی) ۴۲۵
- تعدیل قدرت ۴۲۷
- ج) راهکارهای اقتصادی (تحول اقتصادی) ۴۳۱
- یکم. اعتلای معنوی انسان‌ها در کنار ترقی مادی با توجه به مبانی فلسفی - دینی ۴۳۲
- دوم. توزیع عادلانه ثروت (تعدیل ثروت) ۴۳۳
- سوم. امنیت اقتصادی ۴۳۴
- چهارم. استقلال اقتصادی ۴۳۵
۹. غایت و هدف عدالت در روابط بین‌الملل ۴۳۶
- امنیت از دیدگاه امام خمینی علیه السلام و آیت‌الله خامنه‌ای (کارویژه امنیت) ۴۳۸
۱. رویکرد بنیادین و متعالیه در امنیت (امنیت روانی - الهی مقدم بر سایر وجوه امنیت) ۴۴۱
۲. بعد متدانیه امنیت با نگاه طولی (کارکرد دین در عرصه تأمین امنیت معنوی و مادی) ۴۴۸
۳. موانع درونی تهدیدکننده امنیت در روابط بین‌الملل ۴۵۰

۴۵۰	الف) جهل خودخواسته
۴۵۲	ب) غفلت و غلبه هوای نفس
۴۵۳	۴. موانع بیرونی تهدیدکننده امنیت در روابط بین‌الملل
۴۵۳	الف) جهل تحمیل شده
۴۵۵	ب) سلطه‌گری مانع اصلی تهدیدکننده امنیت
۴۵۶	ج) جنگ و تجاوز
۴۶۳	د) تهدید و ارباب
۴۶۳	یکم. تهدید و ارباب جهانی با مرکزیت ابرقدرت‌ها
۴۶۶	دوم. تهدید و ارباب در سطح مناطق اسلامی
۴۶۸	ه) ستمگری و ستم‌پذیری
۴۷۲	و) استکبار و استضعاف (اقتدارگرایی مستکبرانه)
۴۷۵	راهکارهای رسیدن به امنیت در روابط بین‌الملل
۴۷۸	کارکردهای جامعه‌المصطفی در عرصه روابط بین‌الملل
۴۸۷	نتیجه‌گیری
۴۹۱	فهرست نمایه
۴۹۵	کتابنامه

پیشگفتار

روابط بین‌الملل دولت اسلامی می‌تواند الگوی مناسب فرهنگی، سیاسی و اقتصادی برای دیگر دولت‌ها محسوب شود. با توجه به بیداری اسلامی در میان ملل مسلمان، جامعه‌المصطفی عرصه‌ای مناسب برای طرح و بررسی موضوعات جدید در عرصه‌های فرهنگی و سیاسی محسوب می‌شود. روابط بین‌الملل، یکی از این عرصه‌هاست.

ویژگی مهم روابط بین‌الملل دولت اسلامی در نگاه و رویکرد اسلامی آن است. از سویی دیگر رسانه‌های غربی سعی دارند، چهره جهان اسلام و گفتمان اسلام سیاسی را بر اساس دیدگاه‌های خشنی نظیر جریان‌های وهابی تکفیری و یا جریان‌های غرب‌گرا و... به افکار عمومی و محافل آکادمیک نشان دهند از این رو زمینه‌سازی جهت طراحی مدلی از اسلام سیاسی - شیعی در روابط بین‌الملل ضروری است. دیدگاه‌های امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری ظرفیت گسترده‌ای برای طراحی مدلی از روابط بین‌الملل اسلامی را در سطحی کلان دارند. مطرح شدن و بازنمایش دیدگاه‌های امام خمینی و مقام معظم رهبری به عنوان

اندیشمندان اسلامی - شیعی در جامعه المصطفی صلی الله علیه و آله زمینه‌ای برای ورود اندیشه‌های آن بزرگواران در سطحی گسترده و جهانی ایجاد می‌کند.

از منظر امام خمینی و مقام معظم رهبری روابط بین‌الملل دولت اسلامی با اتکا بر اصول، اهداف و مبانی خاصی شکل گرفته است که با رویه جاری و نظام روابط بین‌الملل متفاوت است، هر چند در هر برهه‌ای روش‌های اتخاذشده تفاوت دارند؛ اما اصول، مبانی، اهداف و کارکرد نظام اسلامی همچنان پابرجاست؛ از این‌رو واکاوی دقیق نظریات امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری و تدوین الگوی جامعی برخاسته از دیدگاه آنان ضروری به نظر می‌رسد. الگوی روابط بین‌الملل دولت اسلامی از منظر امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری، ماهیتی فرهنگی و سیاسی دارد؛ از این‌رو در دوره معاصر، افکار و اندیشه‌های این دو شخصیت، سهم زیادی در تحولات جهان اسلام به خود اختصاص داده‌اند.

از این رویکردها با تغییر نگرش و رفتار ملت‌های مسلمان نسبت به روابط سلطه‌آمیز، بروز و ظهور می‌یابد و از سویی در جست‌وجوی رهیافت‌های نویی است که روابط بین‌الملل را بر اساس معیارها، اصول و شاخصه‌های اسلامی تبیین و اجرا کند؛ از این‌رو این دیدگاه‌ها از قابلیت‌های عینی گسترده‌ای برای عرضه در سطح جهانی و به‌خصوص در سطح جهان اسلام برخورداراند. نمود عملی اندیشه‌های امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری در تحولات جمهوری اسلامی، بیانگر این واقعیت هستند که انقلاب اسلامی، عوامل لازم جهت عرضه و گسترش الگویی از روابط بین‌الملل را در جوامع اسلامی با خود دارد و با تمرکز در این اندیشه‌ها و ارائه آنها به‌صورت آکادمیک می‌توان از ظرفیت گسترده اسلامی آنها در سطح جهانی و به‌خصوص در کشورهای اسلامی، استفاده کرد.

رویکرد دینی در روابط بین‌الملل با بازآفرینی و الگوسازی‌های جدیدی بر اساس آموزه‌های دینی و از جمله قرآن و سنت پیامبر ﷺ صورت می‌پذیرد. این الگوسازی باید متناسب با فرهنگ و تمدن اسلامی باشد. با وجود اینکه متون قرآنی و فقهی به روابط بین‌الملل توجه خاصی داشته‌اند؛ متأسفانه هنوز تبیین دقیقی از این عرصه بر اساس آموزه‌های دینی به وجود نیامده است.

آرا و افکار و رهبری امام خمینی رحمته‌الله علیه و آیت‌الله خامنه‌ای زمینه‌ساز رجوع دوباره به متن دین و قرآن شده است و می‌تواند پیش‌درآمدی بر جریان نظریه‌پردازی در عرصه بین‌المللی به حساب آید. چرا که رفتار سیاسی این بزرگواران در عرصه روابط بین‌الملل، بر اساس مبانی دینی از جمله قرآن، فقه سیاسی و فلسفه سیاسی خاصی شکل گرفته است و اصول و اهداف خاصی را بر اساس شاخص‌ها و معیارهای عقیدتی، فرهنگی و سیاسی دنبال می‌کند و در بردارنده راهبردهای فراگیر، کارآمد و نظام‌مند است. در صورتی می‌توان به آینده تحولات بنیادین و اسلامی در کشورهای مسلمان، امیدوار بود که تبیین درستی از الگوهای اسلامی و صورت‌پذیرد تا کمکی در حل چالش‌های فراروی کشورهای اسلامی و بیرون‌آمدن از مشکلات موجود باشد.

راهبردهای امام خمینی و مقام معظم رهبری در عرصه‌های اقتصادی، فرهنگی و سیاسی، اثربخش و تعیین‌کننده هستند و بر رهیافتی متعادل، میانه و با الگوپذیری از متن دین و عملکرد پیامبر و معصومین علیهم‌السلام صورت پذیرفته است که در مقابل رهیافت‌های مادی‌گرا و سکولار، مدعی الگویی کامل است که عبارت‌اند از: ۱. محوریت قوانین الهی؛ ۲. حاکمیت انسان مسلمان بر سرنوشت خویش ۳. جامعه در معنای کلی

جامعه داخلی و جامعه جهانی که محل و موضوعی برای اجرای قوانین و ایفای نقش انسان است.

روابط بین‌الملل دولت اسلامی به‌طور دقیق با توجه به محوریت قوانین الهی با روابط بین‌المللی روبروست که قوانین آن، غیر الهی و سکولاری است. محور دوم، انسان مسلمان یا انسان‌های مسلمان است در معنای کلی شامل دولت نیز می‌شود و برای تنظیم رفتار خود با دیگران و انسان‌های غیر مسلمان غربی و غیر غربی روبروست. به تبع، محور سوم، یعنی جامعه اسلامی چه در معنای امت اسلامی و چه در معنای دولت اسلامی با دیگر جوامع غربی و غیر غربی روبروست. چرایی و چگونگی تنظیم روابط دولت اسلامی با سایر دولت‌ها به عنوان انسان‌ها یا جوامع با ترسیم رویکرد خدامحور، انسان‌محور و جامعه‌محور، با سایر دولت‌ها، الگوی روابط بین‌الملل دولت اسلامی را می‌سازد.

دیدگاه‌های امام و رهبری در روابط بین‌الملل با توجه به ماهیت سلیم و شریع انسان‌ها و جوامع و بر اساس اهداف و انگیزه‌های آنها تقسیم می‌شود که به ایجاد و ترسیم روابطی منجر شده است که با توجه به سه محور (خدا، انسان و جامعه) شکل گرفته است. تلاشی در جهت عزت‌مندی اسلام، قوانین اسلامی و انسان مسلمان، رویکردی عینی و واقعی که با مطالعه دقیق آثار امام و رهبری به راحتی قابل درک است.

در کنار این مسائل، الگوی تحلیلی کلی این پژوهش بر تلفیق و «این‌همانی» دیدگاه مقام معظم رهبری و امام خمینی علیه السلام بنا شده است و با توجه به گفت‌وگوهای هر دوره از حیات سیاسی جمهوری اسلامی، دیدگاه‌های مقام معظم رهبری علاوه بر اینکه همان دیدگاه امام خمینی علیه السلام هستند، در برخی مسائل و موضوعات متکامل تر شده است.

خطوط اصلی و شاکله دیدگاه‌های مقام معظم رهبری در مسائل جهانی و روابط بین‌الملل همان دیدگاه‌های امام خمینی است؛ اما رویکردها و رهیافت‌های جدیدی بر آن افزوده شده است؛ از این رو، یکی از نوآوری‌های اصلی این تحقیق نگاه طولی با مبانی مشترک به اندیشه‌های امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری است.

این پژوهش تلاش می‌کند تا الگویی از روابط بین‌الملل دولت اسلامی با تکیه بر مبانی اسلامی و فارغ از نظریه‌های موجود روابط بین‌الملل، ارائه کند.

مسئله اصلی این پژوهش، بررسی مبانی، اصول، اهداف و ساختار و کارکرد روابط بین‌الملل دولت اسلامی از منظر امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری است؛ از این رو، موضوع این پژوهش به دیدگاه امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری درباره روابط بین‌الملل دولت اسلامی می‌پردازد که آن را به سه سؤال فرعی می‌توان تقسیم کرد که عبارت‌اند از: الف) ویژگی‌های مبانی، اصول و اهداف روابط بین‌الملل دولت اسلامی از دیدگاه امام خمینی و رهبری چیست؟ ب) ساختار دولت اسلامی در روابط بین‌الملل چیست؟ ج) کارویژه‌ها و عملکرد دولت اسلامی در روابط بین‌الملل چیست؟

چهارچوب نظری تحقیق

تحقیق حاضر تلاش دارد که با تلفیق دو نوع نگرش عاملیت و ساخت، پدیده روابط بین‌الملل را در اندیشه امام خمینی و مقام معظم رهبری بررسی کند که به روش تحلیل محتوای دیدگاه‌های ایشان از روش تحلیل متنی بهره برده است؛ لذا این تحقیق در دو عرصه کلی نمود پیدا کرده است که عبارت‌اند از:

۱. سیستم عینی که ناظر بر ساختار و چگونگی قوام و شکل‌گیری روابط بین‌الملل در دولت اسلامی و سایر دولت‌ها اشاره دارد و چگونگی سیستم ساختاری روابط بین‌الملل را در عرصه‌های سیاسی، فرهنگی و اقتصادی به صورت هنجاری و قوانین ساختاری از جمله مبانی، اصول و حتی اهداف روابط بین‌الملل را بررسی می‌کند.

۲. سیستم تحلیلی که ناظر بر عملکرد و کارویژه‌های دولت اسلامی در عرصه بین‌الملل است که به صورت تحلیل عملکرد عامل انسانی در شکل‌گیری عدالت، صلح و امنیت تبلور می‌یابد.

برای درک فضای روابط بین‌الملل در عرصه جهانی ابتدا در فصل اول به بررسی نظریه‌های روابط بین‌الملل خواهیم پرداخت که در چهار عنوان نظریه‌های غربی روابط بین‌الملل، اهمیت دین در روابط بین‌الملل و اسلام و روابط بین‌الملل و انقلاب اسلامی و روابط بین‌الملل را بررسی کرده‌ایم. در فصل اول از یک سو خلائهای موجود در نظریه‌های غربی و لحاظ‌نکردن دین در عرصه بین‌المللی و از سوی نقش دین و اسلام را در روابط بین‌الملل و خلائ ناشی از روی‌گردانی از رویکردهای دین‌گرا را نشان خواهیم داد.

در فصل دوم، مبانی، اصول و اهداف روابط بین‌الملل دولت اسلامی از منظر امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری بررسی شده است. این فصل با تشریح مبانی، اصول و اهداف روابط بین‌الملل دولت اسلامی، شاخصه‌هایی اسلامی را مطرح می‌کند که با مبانی، اصول و اهداف سکولاری نظریه‌های روابط بین‌الملل فرق دارد.

در فصل سوم، تلاش کرده‌ایم که ساختار روابط بین‌الملل دولت اسلامی را در سه بعد سیاسی، فرهنگی و اقتصادی از منظر امام خمینی و مقام معظم رهبری نشان دهیم.

در فصل چهارم، کارویژه‌های دولت اسلامی از منظر امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری بررسی شده است که در ذیل دو عنوان عدالت و امنیت و صلح بررسی شده است و عنوان پایانی نیز به نقش جامعه المصطفی العالمیه در روابط بین‌الملل اشاره شده است.

در اینجا بر خود لازم می‌دانم تا از تمامی کسانی که در به ثمر رسیدن این اثر نقش داشته‌اند تشکر و سپاسگزاری کنم؛ به‌خصوص از حجت‌الاسلام دکتر مهدی امیدی و حجت‌الاسلام دکتر مهدی رجایی رئیس محترم سابق پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی و حجت‌الاسلام دکتر عباسی رئیس کنونی پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی، کمال امتنان و تشکر را دارم. با تلاش این عزیزان و سایر همکاران فرصتی به وجود آمده تا پژوهشی در مبنای انقلاب اسلامی و به‌ویژه مبنای اندیشه امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری صورت پذیرد. از تمامی همکاران در گروه سابق انقلاب اسلامی، آقایان دکتر امیدی، دکتر بهداروند، دکتر رمضان نرگسی، دوست بزرگوارم جناب آقای رضا لکزایی، آقای محمد حقی، حجت‌الاسلام کیان پور و آقای کشاورز و آقای عسگری که دیدگاه‌ها، انتقادات و پیشنهادهای این عزیزان، بازنگری و دقت مرا بیشتر کرد، تشکر و قدردانی می‌کنم؛ همچنین به پاس ادب از همکاری رئیس محترم پژوهشکده علوم انسانی جناب حجت‌الاسلام دکتر علی همت بناری و مدیر محترم گروه مطالعات سیاسی و انقلاب اسلامی جناب حجت‌الاسلام دکتر رضوانی و همکاران جدید، قدردانی کنم.

علیرضا دانشیار